

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ**

**Недоліки та перспективи
вдосконалення законодавства
України**

**Науково-практичний семінар,
присвячений Міжнародному дню прав людини
(м. Львів, 10 грудня 2024 р.)**

Львів – 2024

*Затверджено до друку Вченою радою Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
(протокол № 05/24/25 від 19 грудня 2024 р.)*

УДК 340
П 781

Недоліки та перспективи вдосконалення законодавства України : науково-практичний семінар, присвячений Міжнародному дню прав людини (м. Львів, 10 грудня 2024 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024. 58 с.

Збірник містить тези доповідей, які були оприлюднені на науково-практичному семінарі, присвяченому Міжнародному дню прав людини «Недоліки та перспективи вдосконалення законодавства України», який відбувся 10 грудня у Львівському інституті Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Збірник розрахований на наукових, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, наукових установ, студентів, аспірантів, практичних працівників.

Відповідальний за випуск:

Лелик Л. І., директор Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

УДК 340
П 781

Повну відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори

© Львівський інститут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Дикий Н. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Худий Р. М.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

науковий керівник: **Граб М. І.**

*к.ю.н., доц.,
доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА

Стаття 4 Конституції України говорить, що «в Україні існує єдине громадянство». Закон України «Про громадянство» визначає принцип єдиного громадянства, який полягає в тому, що в рамках України виключається можливість наявності громадянства адміністративно-територіальних одиниць, тобто громадянства Львівської, Київської, Одеської, Закарпатської, Донецької областей та ін. Тобто єдність громадянства всередині країни. Другий аспект принципу єдиного громадянства, закріплений у цьому законі, полягав в тому, що навіть якщо громадянин України набув іноземне громадянство, або іноземець набув громадянство України – загалом особи з українським громадянством, то у відносинах з Україною вони визнаються виключно громадянами України доти, доки їхнє громадянство не буде припинено. Підставами для

припинення громадянства є: вихід з громадянства; втрата громадянства; інші підстави, передбачені міжнародними договорами. Своєю чергою підставою для втрати громадянства України є добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави.

Ймовірними перевагами запровадження множинного громадянства для України є:

- Уповільнення асиміляції (дозволяючи множинне громадянство, закон допомагає уповільнити асиміляцію українців, які проживають за кордоном, дозволяючи їм зберігати міцний зв'язок зі своєю спадщиною та культурою, не змушуючи вибирати між громадянством України та країни проживання).

- Заохочення повернення (множинне громадянство має заохочувати українців повертатися для захисту та відбудови України, вносячи свої навички, знання та ресурси у розвиток та безпеку країни).

- Залучення глобальних українців до захисту України (дозволяючи множинне громадянство, Україна зміцнить свої зв'язки з глобальною українською громадою, сприяючи більш тісним культурним, економічним та політичним зв'язкам у всьому світі. Глобальні українські громади забезпечать сильну військову, політичну та економічну підтримку України серед народів та урядів країн їхнього проживання).

Ризиками введення множинного громадянства у сучасних умовах може призводити до низки проблем, зокрема у питаннях військової служби, оподаткування тощо. Крім цього, нові громадяни України отримають можливість брати участь у виборах, що може впливати на внутрішньополітичну стабільність. Запровадження множинного громадянства потребує виваженого підходу для мінімізації ризиків і врахування інтересів держави.

Окремо варто зауважити, що в умовах глобалізації та посилення міграційних процесів, незаконного втручання недружніх країн в електоральні процеси, гібридної війни щодо України надання іноземним

громадянам, які одночасно мають громадянство України, виборчих прав може становити загрозу національній безпеці України.

Крім того, обмеження осіб із множинним громадянством в реалізації їх політичних, громадянських та ін. прав певним чином не узгоджується з європейськими стандартами та підходами в даній сфері (згідно п. 1 ст. 5 Європейської конвенції: “законодавство держав не повинно містити норми з питань громадянства, які проводять відмінності або містять дискримінаційну практику, у тому числі за ознаками національного та етнічного походження”).

Гринишин М. З.

*старший викладач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

РОЛЬ АДВОКАТА В ЗАХИСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

В сучасному світі, коли на перше місце поставлено захист прав і свобод осіб, діяльність адвоката є визначеною, оскільки його першочергова та основна функція – це представництво інтересів суб'єктів у суді, що сприяє повному здійсненню їхніх процесуальних прав та обов'язків.

Коли мова йде про адвокатів, всі ми згадуємо фразу-кліше з голлівудських фільмів: «Я буду розмовляти тільки у присутності свого адвоката». Але навряд чи більшість з нас знає, коли слід звертатися за допомогою адвоката і як знайти хорошого фахівця-юриста, адвоката.

Адвокат – це більш широке поняття. Всі адвокати є юристами, проте не всі юристи можуть називатися адвокатами. Юрист – це по суті будь-яка людина з юридичною освітою або навіть студент юридичного факультету. Кажучи простими словами, юристом може назвати себе мало не кожен, хто розбирається в законах. Діяльність юриста далеко не завжди пов'язана з судовими справами. Найчастіше юристи займаються іншими речами: складають і оцінюють договір, допомагають правильно оформити різні процедури, пов'язані з реєстрацією, скласти документ або скаргу і т. д. Також юрист може консультувати вас з питань законодавства, представляти ваші інтереси в суді або бути вашим помічником на переговорах.

Адвокат – це юрист, діяльність якого супроводжується більш серйозною професійною відповідальністю [6]. Адвокатська діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Почнемо з того, що отримати статус адвоката, на відміну від статусу юриста, досить складно. Для цього, згідно із законом, необхідно мати

повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, мати стаж роботи в галузі права не менше двох років, скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та одержати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [3].

Невід’ємна частина ділового світу, де підприємства можуть стикатися з юридичними викликами, які впливають на їхню діяльність та фінансовий стан є господарські спори. У таких випадках роль адвокатів стає критично важливою.

Що робити в разі виникнення конфліктів, непорозумінь, як захистити себе і свій бізнес, особливо коли Ви втягнуті у судовий процес ?

При чому, в силу різних обставин, Ви можете опинитись як на стороні позивача так і на стороні відповідача.

Українським законодавством передбачено кілька способів захисту прав Вашого підприємства. Однак, найдієвішим, все ж таки, залишається захист прав у судовому порядку.

При цьому треба мати на увазі, що відкладаючи вирішення своїх проблем «на потім», можна пропустити строк позовної давності та втратити шанс відновити свої порушені права.

Щоб захистити свої інтереси, Вам необхідно буде скласти позовну заяву або ж ознайомитись з позовною заявою, поданою до Вас, зібрати докази. Найкращим виходом буде забезпечити підприємство юридичною підтримкою та запросити адвоката у господарських справах.

Фахівці цього напрямку допомагають бізнесу навігувати через складний правовий ландшафт, забезпечуючи захист інтересів клієнтів і допомагаючи знайти ефективні рішення для вирішення конфліктів. Адвокат у господарських справах не лише представляє клієнта в суді, а й надає консультації, розробляє стратегії захисту та допомагає уникнути потенційних ризиків.

Як юридичний радник адвокат може похвалитися рядом значних переваг: правовий захист відносин з клієнтом (адвокатська таємниця); ряд

спеціальних прав, які дозволяють адвокату більш якісно захищати інтереси клієнта (наприклад, адвокатський запит); дисциплінарна відповідальність за можливі порушення закону, що може обернутися для адвоката позбавленням права займатися адвокатською практикою; право доступу до багатьох державних реєстрів, що дозволяє адвокатам більш оперативно працювати над запитами клієнтів; адвокат повинен весь час приділяти увагу підвищенню кваліфікації. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко регулює дисциплінарні процедури для адвокатів. Варто зазначити, що цей закон допомагали розробляти європейські експерти, тому він враховує передовий досвід європейських держав у сфері адвокатської діяльності. На жаль, наявність адвокатського посвідчення ще не гарантує, що ви маєте справу з справжнім професіоналом. Адвокат може виявитися некомпетентним у вашому питанні, бути занадто пасивним або повільним. Вища освіта і підтверджена кваліфікація ще не говорять про те, що людина є першокласним фахівцем на практиці [6, 3].

Коли потрібен адвокат у господарських справах:

- Ваш партнер не виконує умови договору;
- Ви хочете отримати плату за надані послуги, виконану роботу та поставлені товари;
- Наявний спір між юридичною особою та її учасниками;
- Ваш контрагент звернувся до суду.

«Підводні камені» самостійного вирішення спору:

- ризик фінансових втрат;
- неправильно складені процесуальні документи;
- недоотримання можливих сум.

Як допоможе адвокат у господарських справах:

1. Досудове врегулювання спорів:

- дослідження документів;
- аналіз ситуації на основі досліджених документів;

- визначення перспективних рішень;
- підготовка претензій або відповіді на претензію;
- проведення переговорів;
- реалізація досягнутих домовленостей.

2. Представництво інтересів у господарському суді:

- аналіз матеріалів справи й підготовка юридичного висновку;
- складання позовної заяви й підготовка документів для звернення до господарського суду;
- участь в судових засіданнях;
- складання процесуальних документів (відзивів, заперечень, пояснень, клопотань, заяв) тощо.

3. Представництво при оскарженні рішень господарських судів:

- аналіз матеріалів справи з підготовкою письмового висновку;
- підготовка й відправлення апеляційної або касаційної скарги на рішення господарського суду першої інстанції;
- представництво в апеляційному або касаційному суді.

4. Супровід справи в порядку виконавчого провадження

- подання виконавчих документів до виконання;
- підготовка необхідних документів (запитів, заяв, супровідних листів) для виконання рішення;
- оскарження дій (бездіяльності) державного чи приватного виконавця);
- супровід виконання судових актів до моменту закінчення виконавчого провадження [7, 2].

Специфіка правового статусу адвоката в господарському процесі визначається специфікою самого господарського судочинства, яку пов'язують із двома ключовими категоріями: предметом та суб'єктивним складом даного виду процесуальних правовідносин [4, с. 38]. Участь адвоката в судовому процесі та господарському зокрема базується, в першу чергу, на нормах, що регламентують право на правову допомогу. Так,

відповідно до статті 131-2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура та виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [5].

Варто зазначити, що з міркувань доцільності та необхідності підвищення якості розгляду справ у господарських судах слушною є позиція щодо введення монополії адвокатів на представництво у судах. Аргументами на користь цієї позиції є те, що: по-перше, адвокати мають належну кваліфікацію, що документально підтверджується свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю, яке видається лише за умови наявності щонайменше дворічного стажу роботи у галузі права, складання кваліфікаційного іспиту, задовільних результатів стажування та складання присяги; по-друге, адвокати зобов'язані дотримуватися Правил адвокатської етики; по-третє, доцільність звернення за допомогою саме до адвоката пояснюється тим, що адвокати, на відміну від інших фахівців у галузі права, що можуть здійснювати представництво, у випадку порушення вимог законодавства нестимуть дисциплінарну відповідальність; по-четверте, на користь монополії адвокатів свідчить також досвід європейських країн [1, с. 180].

Незважаючи на опосередковану роль адвоката в господарському процесі, його діяльність охоплює певні обов'язки, що спрямовані на повномірне вирішення справи. Це проведення юридичних консультацій і надання порад, допомога в складанні процесуальних документів (позовних заяв, клопотань, апеляційних або касаційних скарг, відзивів), збирання доказів і участь в їх дослідженні, участь у судових засіданнях. Також до повноважень адвоката можна віднести процес недоведення господарських справ до суду (досудове врегулювання спору), що називається «медіація» [2, с. 151].

Ось декілька причин, чому важливо звертатися до адвоката в господарському процесі:

1. Професійна правова допомога:

- Адвокат глибоко знає господарське законодавство, розуміє нюанси судової практики та може надати вам кваліфіковану консультацію з будь-якого питання.

- Він допоможе вам правильно сформулювати позовні вимоги, зібрати необхідні докази, написати процесуальні документи та підготуватися до судового засідання.

2. Ефективне представництво ваших інтересів:

- Адвокат буде вести справу від вашого імені, збирати необхідні докази, готувати процесуальні документи, брати участь у судових засіданнях та відстоювати вашу позицію.

- Він знає всі тонкощі судового процесу, тому зможе максимально захистити ваші права та інтереси.

3. Захист ваших прав та законних інтересів:

- Адвокат буде використовувати всі законні способи та методи для захисту ваших прав та інтересів, досягнення позитивного результату у справі.

- Він допоможе вам уникнути помилок, які можуть призвести до програшу справи.

4. Економія часу та ресурсів:

- Звернення до адвоката звільнить вас від необхідності самостійно вивчати законодавство, збирати докази та готувати документи.

- Ви зможете зосередитися на своїх справах, а адвокат буде вести вашу справу в суді.

5. Збільшення шансів на успіх:

- Досвідчений адвокат знає, як правильно поводитися в суді, як надати докази та як переконати суддю у вашій правоті.

- З його допомогою у вас буде значно більше шансів на успішний результат справи.

Роль адвоката в господарському судочинстві полягає в тому, що він повинен бути як сумлінним захисником фізичних та юридичних осіб, захищаючи їх приватні інтереси, так і відповідально діяти на боці правосуддя. Тому головною функцією адвокатури як правового інституту є захист прав, свобод та інтересів громадянина.

Список використаних джерел:

1. Зільник Н.М. Адвокат як представник у господарському судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. 2023. С. 180.
2. Межевська Л., Васильченко В. Роль адвоката як представника у господарському процесі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 149–152.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 1702-VII. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Святоцька В. О. Специфіка правового статусу адвоката та проблемні питання його участі в господарському процесі: аналіз українського законодавства й адвокатської практики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 1. С. 29–33.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Хто такі адвокати і коли вони потрібні. <https://uteka.ua/ua/publication/news>
7. Адвокат в господарському процесі. <https://prikhodko.com.ua>

Гаврилюк В. Р.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

науковий керівник: Гринишин М. З.
*старший викладач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Захист прав людини у суді та процесі є основним елементом правової системи, що забезпечує справедливість, рівність перед законом і повагу до основних прав і свобод людини. Це включає в себе не лише дотримання процедурних норм і стандартів, а й обов'язок суддів та інших учасників процесу забезпечувати рівні можливості для всіх сторін, а також захист прав обвинувачених, потерпілих, свідків та інших учасників.

У галузі господарювання судовий захист вважається найбільш ефективною формою захисту прав і законних інтересів учасників економічних відносин, оскільки дозволяє застосовувати максимально широкий спектр методів захисту, а виконання судових рішень гарантується державним примусом.

Право на судовий захист у господарському судочинстві є основоположним принципом, що забезпечує кожній стороні можливість захищати свої права та інтереси у сфері господарських відносин через звернення до господарського суду. Це право гарантується Конституцією України, а також законами, зокрема Господарським процесуальним кодексом України (ГПК України).

Відповідно до ГПК України, учасники господарських правовідносин (юридичні особи, фізичні особи-підприємці та інші суб'єкти господарювання) мають право звертатися до господарського суду для

захисту своїх прав, свобод, законних інтересів, а також інтересів держави та суспільства[1]. Господарські суди, в свою чергу, мають юрисдикцію розглядати справи, що виникають із господарських відносин, таких як спори між підприємствами, фінансовими установами, договірні суперечності, а також інші питання, що стосуються економічної діяльності. Особи, які звертаються до таких судів, мають право на об'єктивний і справедливий розгляд справи у розумний строк, на доступ до матеріалів справи, на захист своїх прав і інтересів через представників.

Стаття 55 Конституції України гарантує право на судовий захист, що охоплює і господарські спори, та встановлює, що суди мають забезпечити можливість ефективного захисту прав осіб, зокрема у сфері господарської діяльності.[2]

Таким чином, право на судовий захист у господарському судочинстві є важливим інструментом для забезпечення справедливості, стабільності та правопорядку у господарських відносинах.

Існують певні особливості права на судовий захист у господарсько-процесуальному вимірі, полягають у специфіці цього судочинства і мають ряд характеристик, що відрізняють його від цивільного або адміністративного судочинства. Зокрема, важливими аспектами є те, що господарські суди є органами, які розглядають виключно господарські спори. Це дозволяє забезпечити високий рівень компетентності суддів у вирішенні питань, що стосуються економічних відносин. Це включає спори за договорами, за порушення зобов'язань, про банкрутство, а також інші питання, пов'язані з підприємницькою діяльністю.

Відзначається чітке визначення сторін у господарському судочинстві – це, як правило, юридичні особи, фізичні особи-підприємці, а також органи державної влади та місцевого самоврядування, якщо вони виступають в якості учасників господарських відносин. Сторони можуть бути представлені в суді як їхніми уповноваженими представниками

(наприклад, адвокатами, юридичними радниками), що є важливим елементом у забезпеченні захисту прав та інтересів.

У господарському судочинстві значну роль відіграють документи, які підтверджують факт господарської діяльності, наприклад, контракти, фінансові звіти, акти виконаних робіт. Важливою особливістю є те, що суди значно більше покладаються на письмові докази, ніж на свідчення, особливо в спорах, що стосуються великих сум або складних угод. У разі необхідності можуть призначати експертів для розв'язання технічних, фінансових або економічних питань, що є важливим аспектом забезпечення ефективного правового захисту

Право на судовий захист у господарських судах можна поділити на два основні складники: матеріальний та процесуальний. Кожен з них відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного та справедливого розгляду господарських спорів.

Матеріальний складник стосується права на захист конкретних матеріальних прав і законних інтересів учасників господарських відносин. Він охоплює наявність права на захист. Тобто для того щоб особа могла звернутися до суду, вона повинна мати матеріальний інтерес, який порушено або загрожує його порушення. Це може бути порушення або невиконання господарських зобов'язань, наприклад, за договорами купівлі-продажу, поставки, оренди тощо; порушення прав на власність, інтелектуальну власність, ліцензії, патенти тощо; інші порушення прав учасників господарських відносин.

Процесуальний складник стосується механізмів та процедур, що дозволяють особі реалізувати своє право на захист у суді. Включає в себе:

1. Право на звернення до суду
2. Право на належний судовий розгляд
3. Право на участь в процесі
4. Право на правову допомогу
5. Право на апеляційне та касаційне оскарження

6. Виконання судового рішення

7. Особливості забезпечення позову

Матеріальний складник (права на захист порушених прав) і процесуальний складник (процедури та механізми судового захисту) взаємодіють між собою і не можуть існувати окремо. Без матеріального складу не виникає необхідності у застосуванні процесуальних засобів захисту. Однак навіть при наявності матеріального права, реалізувати його можна тільки через дотримання процесуальних правил, встановлених судовим процесом.

Таким чином, матеріальний складник забезпечує наявність прав чи інтересів, які потребують захисту, а процесуальний складник визначає, як ці права можуть бути захищені через механізми судового процесу.

Важливим елементом правової системи України є право на доступ до господарських судів. Воно є частиною загальної гарантії права на судовий захист, яке закріплено в Конституції України та інших нормативно-правових актах. Зокрема, стаття 6 Європейської конвенції з прав людини також гарантує право на справедливий та відкритий судовий розгляд у розумний строк [3]. Це означає, що жодна особа не може бути позбавлена доступу до правосуддя через різні бар'єри або обмеження. Важливою умовою доступу є визначення підсудності (який суд розглядає справу) відповідно до законодавства. Спори можуть бути розглянуті місцевими господарськими судами, апеляційними судами або Верховним Судом.

В Україні запроваджено систему електронного судочинства, яка дозволяє подавати позови, заяви та інші процесуальні документи через інтернет, що значно полегшує доступ до суду, зокрема для осіб, що знаходяться в інших регіонах або мають обмежені можливості для фізичного відвідування суду. Українське законодавство забезпечує доступ громадян до публічної інформації щодо процесу судочинства. Це сприяє прозорості та відкритості судової системи. Окрім того, судові рішення можуть бути оприлюднені, що забезпечує доступ до правосуддя для всіх

зацікавлених осіб. Хоча доступ до господарських судів є правом, він може бути обмежений у випадках, передбачених законом, наприклад, у разі недотримання строків для подання позову, відсутності належної правосуб'єктності або в разі наявності судових рішень, які визнані остаточними і не підлягають оскарженню.

Розумність строку розгляду справи в господарських судах також є важливим аспектом права на справедливий судовий процес. Це право як і інші гарантується Конституцією України, міжнародними угодами і національним законодавством. Основною метою є забезпечення ефективного і оперативного вирішення господарських спорів, щоб сторони могли отримати своєчасний судовий захист.

Розумність строку розгляду справи в господарських судах залежить від низки факторів, зокрема:

- Складність справи.
- Кількість сторін та необхідність проведення додаткових досліджень чи збору доказів.
- Наявність відстрочок або перерв у судовому процесі.
- Інші обставини, які можуть впливати на швидкість розгляду справи.

Розумним строком вважається той, що не перевищує того часу, який необхідний для правильного та справедливого вирішення спору. Це означає, що зловживання процесуальними правами, затягування процесу або бездіяльність суду є порушенням цього принципу.

В Україні в більшості випадків суди повинні вирішити справу першої інстанції протягом 60 днів, апеляційні суди – протягом 30 днів, а касаційні суди – протягом 60 днів. Однак, у деяких випадках ці строки можуть бути продовжені через складність справи або необхідність проведення додаткових процедур. Якщо строк розгляду справи значно перевищує встановлені норми або якщо розгляд справи затягується через бездіяльність суду, це може бути підставою для подачі скарги до вищого суду або навіть

до Європейського суду з прав людини (якщо порушуються права, гарантовані Конвенцією).

Ще одним суттєвим елементом захисту є право на апеляційне та касаційне оскарження в господарських судах, що забезпечує можливість перегляду судових рішень для виправлення помилок, допущених нижчими інстанціями, і гарантує справедливість процесу.

Апеляція дозволяє оскаржити рішення місцевого господарського суду в апеляційному господарському суді. Сторони можуть подати апеляційну скаргу протягом 20 днів з дня оголошення рішення суду першої інстанції. Апеляційне оскарження допускається за будь-якими підставами – як за юридичними, так і за фактичними. Апеляційний суд може переглянути рішення суду першої інстанції на підставі порушень норм матеріального або процесуального права, неправильного оцінювання доказів, невірного застосування норм права.

Касаційне оскарження дозволяє оскаржити рішення апеляційного суду в касаційному порядку до Верховного Суду. Касаційна скарга подається протягом 20 днів після отримання копії рішення апеляційного суду.

Касаційний суд не переглядає фактичні обставини справи, а розглядає питання застосування норм матеріального і процесуального права. Оскарження можливе, якщо суд апеляційної інстанції порушив норми права, що мали істотне значення для правильності рішення.

У висновку, захист прав учасників господарських відносин є ключовим елементом ефективною та справедливою судовою системою в Україні. Господарські суди виконують важливу роль у забезпеченні правосуддя та всебічного захисту прав учасників відносин, вирішуючи спори між суб'єктами господарської діяльності, що сприяє стабільності та розвитку економічного середовища країни. Українське законодавство забезпечує основні гарантії захисту прав осіб у господарських судах,.

Для забезпечення більш ефективного, швидкого та доступного захисту прав система господарського правосуддя, як і будь-яка інша, потребує подальшого вдосконалення. Серед основних напрямків є покращення оперативності судових процедур, розвиток електронного судочинства, посилення прозорості та підзвітності судової системи, а також розвиток альтернативних способів вирішення спорів. Важливим є також підвищення кваліфікації суддів, що дозволить краще адаптуватися до нових викликів.

У цілому, система захисту прав у господарських судах здатна ефективно функціонувати, однак для досягнення максимальної справедливості та оперативності необхідно продовжувати реформування та адаптацію судової практики до змін у законодавстві та економічному середовищі країни.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
2. Конституція України:
<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
3. Європейська конвенція з прав людини:
<https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>

Пришляк Г. Я.
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Бобиляк О. Р.
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Козак Д. В.
*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ У СУЧАСНОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

На певному історичному етапі свого розвитку теорія держави та права створювала особисті підходи до поняття «методологія», що зумовлювалося розвитком соціально-економічних відносин, науки, її методології зокрема. Однак ще досі методологічні способи відповідних досліджень продовжуються залишатися переважно атрибутивною складовою наукових досліджень.

Слід зазначити, що методологія вітчизняної юридичної науки у дорадянський період формувалася під впливом різноманітних наукових шкіл, Так, державно-правові дослідження багатьох українських мислителів, серед яких слід відзначити М. Грушевського, С. Дністрянського, М. Драгоманова й інших, сприяли не лише виявленню актуальних проблем методології державно-правових досліджень, а й пошуку шляхів оптимального вирішення цих надзвичайно важливих проблем. Та, методологічні розробки українських вчених мали переважно

емпіричну спрямованість, оскільки існувала відсутність повноцінної юридичної науки.

Серед сучасних учених, котрі внесли неабияку лепту у дослідження методології національної юридичної науки, слід відзначити М. Козюбру, М. Кельмана, П. Рабіновича та інших. Так, досліджуючи таку кардинальну для юридичної науки проблему, якою є пізнання сутності методології, М. Кельман справедливо зазначив, що загальний стан розробки методологічних проблем українського правознавства не відповідає потребам сучасності, має суттєві недоліки. Поширення набули методологічна невизначеність, еkleктизм, запозичення певних методів та методичних засобів інших наук поза межами їх можливого використання у дослідженнях соціально-правових проблем [1, с. 78].

П. Рабінович визначає методологію юридичної науки у двох аспектах. Вчений вважає, що методологія юридичної науки – це: а) система підходів і методів, способів і засобів наукового дослідження; а також б) вчення (теорія) про їх використання при дослідженні державно-правових явищ [2, с. 150].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна визначити методологія сучасної юридичної науки як сукупність певних теоретичних принципів, логічних прийомів та конкретних способів дослідження сучасних державно-правових явищ. Зазвичай у процесі дослідження кожного самостійного державно-правового явища формується власна, оригінальна, часто доволі специфічна методологія. Зокрема, методологія дослідження проблем юридичної відповідальності є відмінною від методології пізнання демократичного контролю. До того ж методологія теоретико-правових досліджень значною мірою піддається впливу суб'єктивних чинників, пов'язаних з правовою свідомістю, науковим світоглядом, правовою культурою і навіть рівнем юридичної освіти та спеціальної наукової підготовки дослідника. Тому пізнання навіть одного й того самого державно-правового явища різними дослідниками може мати своїм

наслідком формування діаметрально протилежної методології дослідження цього явища.

Сьогоднішня юридична наука розуміє метод, як сукупність принципів, правил, прийомів і способів пізнання державно-правових явищ. Метод науки у загальній теорії держави і права – це шлях, що веде до раціональної, а відтак зрозумілої і конкретної відповіді на запитання теоретичного пізнання, чи практичного досвіду, чи пошуку меж цього пізнання [3, с. 88]. Це визначення можна співвідносити і з методологією дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави, основу якого становлять безперечно основні методи науки теорії держави та права.

Для юридичної науки звичним є положення про те, що її методи становлять чітку систему, що будується на певних ієрархічних рівнях. Тому можна виділити такі групи методів: загальнофілософські, загальнонаукові, спеціальні та приватнонаукові методи пізнання теорії держави і права [3, с. 89]. Так, аналізуючи першу групу – загальнофілософські методи, слід відзначити, що можна віднести такі методи, як діалектичний, синергетичний, інтуїтивний, а також методи системного аналізу, абстрагування тощо. Крім того, саме загальнофілософські методи є основними методологічними підходами до дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави та характеризують світогляд дослідників цієї теоретико-правової проблеми.

На нашу думку, в основу методології дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави, має бути покладений комплексний підхід з використанням філософських принципів єдності, соціально-правового і гносеологічного аналізів, об'єктивності, історизму; повинні використовуватися напрацювання накопичені у філософії, соціології, політології, а також у конституційному праві. Звісно, запровадження нових методологічних

підходів і принципів у дослідженні передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави аж ніяк не суперечить застосуванню традиційної методології.

Слід відзначити, що важливим методологічним інструментарієм дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави є й загальнонаукові методи пізнання. До таких належать індукція, дедукція, моделювання, аналіз, синтез, прогнозування тощо. Серед учених-правознавців нині нема єдності щодо розмежування загальнонаукових і загальнофілософських методів. Зазвичай їх об'єднують у правову категорію «загальні методи теорії держави і права».

Загальнофілософські методи пізнання, на наш погляд, формують світогляд науковців та основні філософсько-методологічні підходи до дослідження відповідного правового явища, тоді як загальнонаукові методи є найбільш поширеними універсальними шляхами пізнання всіх наукових категорій. Так, для дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави важливе значення мають метод моделювання системи та інші загальнонаукові методи. Водночас ці методи важливі і для дослідження предметів гуманітарних, природничих і технічних наук.

Сукупність спеціальних методів дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави – системний, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний, формально-логічний, функціональний тощо – здебільшого властиві не лише теорії держави і права як науці загалом, а й іншим наукам, а отже, не можуть вважатися спеціальними методами дослідження лише передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави. Водночас ці методи набувають властивостей спеціальних методів під час здійснення дослідження проблем порівняльного правознавства (компаративістики). Тобто практика застосування цих методів при

здійсненні відповідних наукових досліджень сприяє їх спеціалізації стосовно предмета дослідження.

Очевидно, слід визнати слушною думку відомого професора М. Костицького, який підкреслив: «Методологія як учення необхідна, насамперед, ученому для розвитку наукового світогляду, який не обов'язково має бути «правовірним» діалектиком, юснатуралістом, позитивістом, синергетиком та ін.» [4, с. 10].

Таким чином, перелік методів, що застосовуються для дослідження передумов виникнення «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави, звісно, не є вичерпним, оскільки сама методологічна система загальної теорії держави і права, якій властивий постійний динамізм, перебуває на стадії активного розвитку, а отже, поповнюється новими методами. Тому, вважаємо, що проведення таких досліджень може сприяти формуванню спеціальних методів, які будуть властиві лише для досліджень теоретико-правових основ «екологічних прав», які є важливими у сучасному творенні держави.

Пришляк М.
к.філос.н., отець

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОГО ВЧЕННЯ КАТОЛИЦИЗМУ

У Католицькій Церкві богословська думка, тримаючись міцно фундаментальних основ, постійно еволюціонує, змінюється, нарощуючи у такий спосіб свій не лише когнітивний, а й морально-етичний та ціннісний потенціали. Останнім часом, як уже говорилося, вона звертає чималу увагу на проблеми екології. Адже людина може прожити без багатьох досягнень науково – технічного прогресу. Без природи, без чистого повітря, неотруєної їжі та води це зробити неможливо. Зберегти ж планету придатною для життя людей можна лише в тому випадку, коли кожний житель планети зрозуміє просту істину, що ставлення до природи не вимірюється лише глобальними, а й індивідуальними масштабами. Охороняючи щось одне, ми сприяємо збереженню природи в цілому.

На думку папи Франциска, все тісно пов'язано, і проблеми сьогодення вимагають такого бачення, яке б допомагало враховувати всі аспекти глобальної кризи. Тому він веде мову про «інтегральну екологію», тобто екологію, яка враховує людський та соціальний виміри [1].

Автори колективної монографії «Християнський вимір екологічних проблем» зазначають: «Вплив людини на довкілля нині набув глобального характеру. І якщо людина, з одного боку, безперервно розширює сферу свого впливу на природу, змушуючи її служити своїм цілям то, з іншого – кожна нова «перемога» над нею вимагає все більше і більше співвідносити свої дії з законами природного середовища» [2, с. 6].

На сьогодні можна констатувати, що людина опанувала подвійну роль на Землі: як творця та як руйнівника. Про це свідчить слова святого Івана Богослова з книги «Одкровення» (Апокаліпсис) де він ставить

питання: чи людина вінець творіння, чи руйнівник, котрий неминуче приведе Землю до катастрофи.

В католицькій літературі зазначається, що основна причина екологічних проблем полягає в тому, що людина зазіхає на безумовну владу над створеними речами, природними складовими, нехтуючи моральними нормами, які повинні перебувати в основі будь-якої людської діяльності [3, с. 285]. Сучасна ера, наголошують католицькі теологи, свідок того, як збільшуються можливості людини змінювати світ. Не можна не погодитися з представниками християнської думки, що завоювання й експлуатація ресурсів сьогодні стають домінуючими й агресивнішими, сягаючи межі, коли під загрозою опиняється довкілля: ставлячись до нього як до «ресурсу», ми ризикуємо знищити його як «оселю». Іноді здається, з тривогою наголошують католицькі теологи, що потужність засобів перетворення, якими володіє технологічна цивілізація, порушує рівновагу між людиною і довкіллям, та досягло критичної межі.

Папа Іван Павло II визначає екологічну кризу як моральну проблему, яку можна вирішити тільки у солідарній реалізації відповідальності людини [4, с. 37]. Відповідальність за природне довкілля має проявлятися у нашій повсякденній поведінці, наслідки від якої були би гідними не лише перед нашою совістю, суспільством, але й перед Богом. Його думку поділяє американський політик А. Гор: «Чим глибше я шукаю корені глобальної кризи довкілля, то більше переконуюсь, що це є зворотний прояв внутрішньої кризи, тобто... духовної» [5, с. 262].

Однією із основоположних моральних ознак екологічної проблеми є брак поваги до життя та його Творця, що проявляється в більшості випадків у забрудненні навколишнього середовища та виснаженні природних ресурсів. Іншим моральним чинником екологічної кризи є непродуманий розвиток науки та техніки, що спрямований тільки на підпорядкування природи та бажання нею володіти, не думаючи про захист довкілля. Людина не хоче усвідомити, що вона є створеною істотою і все

що є навколо неї – це також створіння, яке Бог дав людині для відповідального управління. На жаль, людина бачить і сприймає себе абсолютним власником всього, що вона посідає. Тому людина поводить себе з природою, з навколишнім світом як із засобом досягнення своїх цілей, не звертаючи увагу на те, що природа, світ є домом як для неї так і для інших.

Поглиблення екологічної кризи полягає і в тому, що людина не усвідомлює або ігнорує екологічні проблеми суспільства. Навіть там, де бракує усвідомлення щодо проблем навколишнього середовища, короткострокові економічні інтереси окремих людей, груп чи держав нерідко заважають прийняттю зобов'язуючих постанов та інших засобів для захисту довкілля [6, с. 164].

На думку представників Католицької Церкви, екологічна криза є в першу чергу наслідком гріхопадіння людей та їх відчуження від Бога. Пояснюючи причину руйнації природи і тваринного світу, апостол Павло говорить: «Створіння з надією чекає з'явлення синів Божих (тобто праведних людей), тому що створіння підкорилося суєті (руйнації) не добровільно, а з волі того, хто його підкорив, у надії, що й саме створіння буде визволене від рабства зотління на свободу слави синів Божих. Бо знаємо, що всі істоти стогнуть і мучаться донині; і не лише вони, а й ми самі...» (Рим. 8, 19 – 23) [7]. Відвернувшись від Бога, люди забули, що «володарювання» над природою і «панування» над землею (Бут. 1, 28), до якого покликана людина за задумом Божим, не означає всездозволеності [7]. Криза душі призвела до екологічної кризи.

Часто, людина забуває, що усе створене Богом і вона призначена «порати і доглядати» (Бут. 2, 15) [7], що означає не нищити і нерационально використовувати, а піклуватися про збереження та вдосконалення створіння, і тісно співпрацювати з Творцем задля реалізації Його творчого задуму. Так, у енцикліці «Славен будь» («Laudato Si») папа Франциск I зазначає, що «порати» означає вирощувати рослини, орати або обробляти, а

«доглядати» означає дбати, захищати, наглядати і зберігати», і наголосив про взаємну відповідальність між людьми та природою [1].

В основі християнської відповідальності за створіння лежить любов, яка у своїй повноті є найвищим, найсильнішим та найяскравішим почуттям. Через заповіді Бога людина отримала настанову любити. Любов до ближнього є віддзеркаленням любові до Бога. В ближньому і через ближнього людина любить Бога. Звідси й вимога любити всіх. Християнська любов є відчуттям особливої близькості людини до Бога, який сам є Любов. Оскільки у християнстві Бог вважається творцем світу, то почуття любові, яке становить основу ставлення до Бога, передбачає й любов до всього творіння. Тобто любов до всього створеного закладена у основі християнського віровчення.

Величезні технічні досягнення, якими відзначилися останні десятиліття, якщо вони не відповідають етичним вимогам, зовсім не сприяють добробуту людини, а приносять шкоду.

Книга Мудрості каже: «Справді, дурні з природи всі ті люди, які не пізнали Бога, які через видимі блага не змогли пізнати Суцього і, розважаючи над творами, не дійшли до пізнання Майстра... Бо з величі та краси створінь через уподібнення можна дійти до пізнання Творця їх» (Муд. 13, 1–5) [7]. Іншими словами, нам треба розумно читати книгу природи, щоб вміти її шанувати, пізнати через неї за допомогою Божого слова нашу високу гідність і високу нашу ціль життя, якою є сам Бог, котрий для себе нас створив.

Сьогодні в християнській літературі, аналізуючи причини виникнення екологічних проблем, науковці та теологи намагаються розглядати їх не лише виключно в теологічній площині, але й спираючись на результати наукових досліджень. Тож цілком слушним є їх зауваження стосовно помилкової думки про невичерпність природних ресурсів, що природа сама знайде вихід шляхом самоочищення тощо. Варто критично ставитися до окремих безвідповідальних заяв політиків і науковців, які

намагаються гостроту екологічної проблеми змістити то в сферу необхідності економічного зростання без урахування вичерпності природних ресурсів. «Опираючись на припущення, яке виявилось хибним, – зазначається в Компендіумі соціальної доктрини Церкви, – стосовно того, що кількість енергії та ресурсів невичерпна, що їх можна швидко відновити, а отже легко усунути негативні наслідки експлуатації природного порядку, поширилася редуccionістська концепція, яка розглядає світ через призму механістичних термінів, а розвиток через призму споживацьких. Перевага надається тому, щоб «робити» і «мати», а не «бути», і це приводить до глибоких форм відчуження людини» [3, с. 285].

Список використаних джерел:

1. Pope Francis. Encyclical Letter «Laudato Si'». URL : http://w2.vatican.va/content/francesco/it/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html
2. Герасимчук А. А., Вітюк І. К., Мельничук В. В. Християнський вимір екологічних проблем : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 232 с.
3. Компендіум соціальної доктрини Церкви / пер. О. Живиця ; заг. ред. Л. Коваленко. Київ : Кайрос. 2008. 550 с.
4. Екологічне вчення Церкви: Іван Павло II на тему створіння / Переклад з нім., доп. та упор. укр. видання В. Шеремети. Івано-Франківськ : Вид-во ІФТА, 2006. 100 с.
5. Гор А. Земля у рівновазі: Екологія і людський дух. Київ : Інтелсфера, 2001. 404 с.
6. Життя у Христі: Моральна катехиза / Комісія у справах катехизації при Патріаршій Курії. Львів: Видавництво УКУ, 2004. 179 с.
7. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами. Мадрид: Editorial Verbo Divino, 1988. Impresion: Artes Graficas Carasa, P. Industrial Cobo Calleja, Leon, 80. 28940 Fuenlabrada. Deposito Legal: M. 43.387, 1989, 1990. 1430 с.

Павлик А. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Паньківський В. А.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Хадай М. М.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

науковий керівник: Флис І. М.

*к.політ.н., доцент кафедри права
Львівського інституту
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВОВА ГАРАНТІЯ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ТА МІСЦЕ ЦЕНЗУРИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

«Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» – ст. 22 Конституції України 1996 р.

Є очевидним, що у структурі механізму правового захисту правозахисні гарантії, що направлені на створення певних умов, способів та засобів, які забезпечують реальну захищеність прав і свобод людини займають особливе місце [1, с. 1].

У системі гарантій прав і свобод людини і громадянина особливе місце приділяється забороні цензури, проте на певних етапах стану безпеки суспільства питання взаємозв'язку цієї гарантії із особистими правами і свободами людини та громадянина є недостатньо дослідженим. Одним із

правових обмежень прав і свобод людини і громадянина, під цензурою варто розуміти контроль влади за змістом та поширенням інформації, тобто мова йде про дії держави, що спрямовуються на встановлення певних обмежень інформації, яку певна держава вважає шкідливою та непотрібною [2, с. 105].

Доцільно зазначити, що цензура заборонена згідно із Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція). Відповідно до ч. 1 ст. 10 Конвенції «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів». Окрім того, заборона цензури в Україні гарантована Конституцією України, закріплена Законом України «Про інформацію» та Законом України «Про телебачення і радіомовлення».

Є очевидним, що конституційна заборона цензури стосовно свободи думки і слова гарантує вільний обмін інформацією, в тому числі конкурентною щодо пануючої доктрини, а також отримання достовірної інформації про процеси та явища внутрішньо- та зовнішньополітичного життя, з метою формування власної думки, вироблення оцінок того, що відбувається, і їх поширення. Однак, право на доступ до інформації є правом інструментальним, тобто таким, що для реалізації права доступу до певної інформації, яка є в органів влади чи інших суб'єктів, громадянин часто не може реалізувати свої інші права (наприклад, на доступ до суду, участь у виборах та в управлінні державними справами, на освіту, про надзвичайні події тощо). Складовими цього права є можливість: 1) шукати і отримувати інформацію; 2) передавати і поширювати її; 3) видавати інформацію у матеріальному вигляді [3, с. 10-11].

У правовій практиці правомочність шукати й отримувати інформацію та реалізувати отриману іноді має місце упередження, чи непорозумінням з боку владних, правоохоронних структур через процес доступу та реалізації інформації.

Відкритий воєнний напад РФ на Україну, що почався 24 лютого 2022 року, російською пропагандою йменованій як спеціальна воєнна операція з метою нібито «демлітаризації та денацифікації України», активна інформаційна війна та шовіністична інформація що застосовує російська влада, зобов'язали державу, опираючись на норми Конституції України та міжнародного права, на підставі пропозиції Ради НБО України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» ввести воєнний стан в Україні. Міністерству закордонних справ України доручалося забезпечити інформування в установленому порядку Генерального секретаря ООН та офіційних осіб іноземних держав про введення воєнного стану в Україні, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

Певні обмеження окремих видів інформації, яка має значення для суспільства, сприяли оформленню сучасної концепції доступу до інформації у надзвичайних умовах як складової частини демократичного врядування. Припинення поширення ідей і думок, які влада вважала неприємливими і шкідливими, завжди було головною функцією цензури. Саме в рамках цензурного законодавства формувалися інститути інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави, а також інститути обмеження свободи чи оцінки масової інформації, об'єктивно необхідні в будь-який період існування, і особливо в період надзвичайного стану в суспільстві [4].

Необхідно зазначити, що обмеження окремих видів інформації і не тільки, не відмінняє конституційну заборону цензури, а обмеження свободи поширення інформації, свободи вираження думки чи масової інформації не будуть встановлюватися довільно органами цензури. Заборона цензури є гарантією права вільно виробляти інформацію, адже будь-яка необхідність отримання певного дозволу щодо інформаційного продукту передбачає

відбір за цензорським розсудом. Конституційна заборона цензури є гарантією права на виробництво інформації, що розуміється як право на створення інформаційного продукту (окремого номера газети, телепередачі, тощо), призначеного для масового читача, глядача, слухача [5]. Іншими словами, свобода виробляти інформацію набуває правовий зміст саме в контексті конституційної заборони цензури.

Список використаних джерел:

1. Ткачук Л. В. Проблематика реалізації правозахисних гарантій прав людини в Україні. *Права людини і поліція у сучасному світі*, присвячений пам'яті Сергія Леонідовича Лисенкова. 2018. С. 294-296.

2. Волкова В. І., Охота Г. О. Цензура в Україні. *Кібербезпека та інтелектуальна власність : проблеми правового забезпечення* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 21 квітня 2017 р., м. Київ, в 2-х частинах. Частина друга. / упоряд. : В. М. Фурашев, С. Ю. Петряєв. Київ: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського". Вид-во "Політехніка". 2017. 124 с.

3. Головенко Р. Б., Котляр Д. М., Слизьконіс Д. М. Доступ до публічної інформації : посібник із застосування "трискладового тесту" ; за заг. ред. Д. М. Котляра. К. : ЦПСА, 2014. 152 с.

4. Левіна А. А. Інститут "свободи совісті та віросповідання" : історико-правовий досвід Росії : автореф. дис. ... к.ю.н. Нижній Новгород, 2003. 29 с.

5. Оксанюк О. А. Заборона цензури як нормативно-правова гарантія особистих прав і свобод людини та громадянина. Київський НУ імені Тараса Шевченка. Г-та «Дзеркало неділі». 18.06.23.

Костецька С. М.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Кондратюк Е. Л.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

науковий керівник: Яворська В. Г.

*завідувач кафедри права
Львівського інституту
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Війна зумовила необхідність висвітлення певних подій, проте в людини повинне залишатися право на приватність, зокрема у випадку поширення інформації в засобах масової інформації про потерпілих.

Причиною поширення інформації про війну виступає потреба залучити допомогу, адже у випадку висвітлення подій про них стає відомо значній кількості людей і можна сподіватися на підтримку в самій державі та міжнародну допомогу. Але, враховуючи всю складність періоду, необхідно дотримуватися норм законодавства і вчиняти відповідно до приписів. У такому випадку потрібно для публікації матеріалів оформити згоду потерпілих [1].

Виникає закономірне питання відносно етичності публікації фотографій та відеоматеріалів засобами масової інформації людей, які потерпіли від злочину, наскільки вказана діяльність погоджується з нормами етики та права.

Прихильники висвітлення подій пояснюють важливість документальних фотографій набуттям ними історичної цінності та поширення відомостей про війну за межі України [1]. Навпаки, інші заперечують можливість публікації вказаних матеріалів практичним

негативним впливом на потерпілих і можливістю поглибити наявну психологічну травму [1].

Міжнародні документи не прописують детальні вимоги до поведінки журналістів відносно висвітлення подій та матеріалів про потерпілих, потребують уточнення в частині діяльності журналістів у період війни.

Практика Європейського суду з прав людини підтримує недопущення використання матеріалів осіб у стані зниженого самоконтролю.

Зрозуміти право на приватність можна проаналізувавши поняття приватність, яке часто пов'язують з правом на повагу до людської гідності та іншими правами.

Приватність – це основоположне право, яке є ключовим для автономії та захисту людської гідності, воно слугує в якості основи, на якій побудовано багато інших прав людини [2].

В рішенні Конституційного Суду України прописані норми права відносно права на приватність: «Відповідно до частин першої, другої статті 32 Основного Закону України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Зазначеним вимогам Конституції України кореспондують положення законодавства України, якими передбачено, що: збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (абзац другий частини першої статті 302 Цивільного кодексу України); поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав

людини (частина друга статті 14 Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI (далі – Закон № 2297); конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (частина друга статті 21 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII зі змінами (далі – Закон № 2657); розпорядники інформації, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди – лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина друга статті 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (далі – Закон № 2939)» [3].

Список використаних джерел:

1. Городиський І. Під час висвітлення подій в Україні медіа мають забезпечити баланс між суспільним інтересом та приватністю постраждалих. 5 листопада 2024. URL : [htt: dc. org.ua](http://dc.org.ua)
2. Право на приватність. Харківська правозахисна група. URL : [Https://privacy.khpg.org/1604922460](https://privacy.khpg.org/1604922460)
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20.01.2012 р. Справа № 1-9/2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Керасюк М. М.,
к.і.н., доц., доцент кафедри права
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні стала важким випробуванням для всього суспільства, і церква, як важливий інститут духовного та соціального життя, також зазнала значних змін. Сучасна українська церква під час війни відіграє важливу роль у підтримці населення, волонтерській діяльності, моральній підтримці та збереженні національної ідентичності.

З початком повномасштабного вторгнення Росії українські церкви різних конфесій активно включилися в допомогу постраждалим. Храми перетворилися на центри прийому біженців, склади гуманітарної допомоги, місця надання притулку та їжі. Наприклад, у Львові, Києві та Одесі багато храмів облаштували укриття для внутрішньо переміщених осіб. Священнослужителі та парафіяни займаються збором коштів, продуктів, ліків і іншої необхідної допомоги для тих, хто залишився без даху над головою або потребує підтримки.

З початком обстрілів українських міст чимало релігійних споруд були відкриті для населення як бомбосховища, центри розподілу гуманітарної допомоги, прихистки для переселенців. Втім, попри свій захищений статус, місця відправлення культу виявилися такими ж вразливими для обстрілів як і інші цивільні об'єкти. Цинічно прикриваючи власні імперські амбіції тезами про захист православ'я, російські війська стріляють по православних храмах та інших святинях релігійних спільнот України. Під час атаки на Одесу вночі постраждав Свято-Миколаївський храм УПЦ МП, що розташований на морському вокзалі. У храмі вибиті вікна та

пошкоджено дах. На початку березня 2022-го російські війська також пошкодили церкву в Ірпені на Київщині. У селі Лукашівка, що неподалік від Чернігова, зруйновано 240-річну Вознесенську церкву, в якій під час окупації російські війська зберігали боєприпаси. На відновлення храму потрібно декілька років, тому поки в селі почали будувати нову церкву – неподалік від Вознесенської. Храм Стрітєння Господнього УПЦ МП у Лісному під Харковом постраждав від обстрілів ще у квітні 2022 року. Від російських обстрілів постраждав ще один скит Святогірської лаври – Всіхсвятський. Скит заклали ще у 1912 році, але у 1947-му його підірвали, на початку 2000-х на місці зруйнованої церкви звели нову. Однак у червні 2022 року скит згорів, залишився лише фундамент. Під час боїв у Бахмуті зруйновано Благовіщенський храм. Ще у жовтні 2022-го обстріли пошкодили його дзвіницю, а у травні від храму залишилася лише дзвіниця та прибудови. Церкву збудували у 2010 році на згадку про храм XIX століття в Бахмуті, який зруйнувала радянська влада.

Церква також активно підтримує військових. Капелани не тільки проводять богослужіння на фронті, а й організовують гуманітарні вантажі для військових частин. Наприклад, у Харкові один із капеланів зібрав кошти на закупівлю дронів для військових потреб, а в Дніпрі церкви регулярно постачають амуніцію та медичне обладнання. Також організовуються акції, спрямовані на збір теплих речей для захисників, які перебувають у найхолодніших умовах на передовій.

У часи війни особливо важливим є питання віри та духовної стійкості. Священнослужителі різних конфесій допомагають людям подолати страх, втрати та невизначеність через молитву, проповіді та бесіди. Онлайн-трансляції богослужінь стали популярними серед тих, хто не може відвідувати храми через небезпеку або перебування за кордоном. Наприклад, трансляції ПЦУ на YouTube збирають десятки тисяч переглядів, а віртуальні молитви дозволяють об'єднати тисячі людей.

Церква також працює над тим, щоб подолати розкол у суспільстві. У Луцьку було організовано спільну молитву представників православних, греко-католиків і протестантів за мир, що символізує єдність у складний час. На сході України священнослужителі допомагають повернути довіру до церковних інституцій через активну роботу з місцевими громадами.

Війна також поставила перед українською церквою виклики, пов'язані з питанням національної ідентичності. Православна церква України (ПЦУ) стала важливим символом боротьби за духовну незалежність, особливо після отримання томосу про автокефалію. Водночас, дедалі більше парафій переходять від Української православної церкви (Московського патріархату) до ПЦУ. Наприклад, у Чернівецькій області впродовж 2023 року до ПЦУ приєдналося понад 30 парафій.

Українські церкви також активно популяризують національну культуру та мову. У багатьох храмах запроваджено проведення літературних читань, виставок народного мистецтва та уроків української мови для переселенців. У Тернопільській області церкви підтримують молодіжні ініціативи, такі як створення документальних фільмів про героїзм українського народу.

Окрім гуманітарної та духовної підтримки, церква бере активну участь в освітніх ініціативах. Наприклад, у Києві при одному з храмів відкрито центр психологічної реабілітації, де працюють із жертвами воєнних дій. У Львові діє навчальний центр, який надає безкоштовні курси англійської мови та комп'ютерної грамотності для переселенців.

Для дітей у навчальних закладах при церквах організовують заняття, щоб компенсувати відсутність школи у зонах бойових дій. У Житомирі діти створюють малюнки, які надсилаються на фронт як підтримка для військових. У Запоріжжі при місцевому храмі організовано навчальні гуртки з історії України, де діти можуть глибше пізнати культурну спадщину своєї країни. Особлива увага приділяється патріотичному вихованню, знайомству з історією України та її духовною спадщиною.

У контексті війни церква також виконує роль медіатора. Представники духовенства беруть участь у переговорах щодо звільнення полонених. Наприклад, завдяки зусиллям капеланів у 2023 році вдалося звільнити понад 50 полонених військових. Крім того, церкви координують евакуацію мирного населення з небезпечних зон, таких як Бахмут чи Херсон, забезпечуючи людей транспортом та житлом.

Важливим прикладом є участь церкви у відновленні зруйнованих населених пунктів. У Бучі та Ірпені священнослужителі разом із волонтерами організовують відновлення домівок, допомагають із розмінуванням територій та проводять благодійні акції для підтримки місцевих громад.

Сучасна українська церква під час війни стала не лише духовним прихистком, але й важливою опорою для суспільства. Її діяльність охоплює гуманітарну допомогу, духовну підтримку, освітні ініціативи та захист національної ідентичності. У ці складні часи церква залишається одним із головних символів надії, стійкості та єдності українського народу.

Список використаних джерел:

1. Вплив російського вторгнення на релігійні громади України.
<https://irf.in.ua/files/publications/2022.09-IRF-Ukraine-report-summary-UKR.pdf>
2. Українські церкви, що постраждали від російських атак (ФОТО).
<https://suspilne.media/culture/531537-ukrainski-cerkvi-so-postrazdali-vid-rosijskih-atak-foto/>
3. Російський наступ на релігійну свободу в Україні.
<https://irs.in.ua/p/118>
4. Свобода віросповідання під прицілом.
<https://irs.in.ua/files/publications/2018.10.24-IRF-Report -UKR.pdf>

Маліцький В. К.

к.біол.н., доцент,

доцент кафедри психології та соціально-гуманітарних наук

Компанович М. С.

к. психол.н., доцент,

завідувач кафедри психології та соціально-гуманітарних наук

ВИКОРИСТАННЯ АКМЕОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Одним із пріоритетних завдань сучасного суспільства, його існування є безпека життєдіяльності людини у всіх сферах життя: побуті, виробництві, освіті, науці, культурній діяльності, відпочинку. На безпеку впливає цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів як навколишнього середовища, так і суспільних та міждержавних відносин.

Вивчення взаємовідносин «людина – середовище життєдіяльності» включає природне середовище, техногенне середовище, побутове середовище, виробниче середовище, діяльність в них людини, природні та антропогенні зміни, вплив їх на здоров'я, тривалість життя базується на дисципліні Безпека життєдіяльності. Безпека життєдіяльності вивчається на різних освітніх рівнях і спеціальностях. Багатофакторність і багатогранність видів небезпек, надзвичайних ситуацій, природних загроз та характер їх проявів, техногенних небезпек, соціально-політичних небезпек потребують нових підходів при викладанні, а відтак вивченні і засвоєнні знань.

Одним із напрямків підвищення якості при викладанні безпеки життєдіяльності є акмеологічний підхід, що дозволяє досягати високого рівня засвоєння теоретичного і практичного матеріалу.

Акмеологічна технологія – це сукупність засобів, що спрямовуються на розвиток властивостей і якостей, які сприяють досягненню високого

рівня особистісного розвитку, розкриття внутрішнього потенціалу особистості [1].

У вітчизняній психолого-педагогічній науці акмеологію визначають як галузь психологічної науки, що виникла на перехресті природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін та вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на щаблі зрілості, особливо за досягнення нею високого рівня в цьому розвитку [3].

Акмеологічні педагогічні технології – це технології, які, з одного боку, спрямовані на саморозвиток здобувачів освіти згідно його задатків та внутрішньої інтенції в умовах варіативності освітніх програм, а, з другого боку, це технології, спрямовані на досягнення кожним здобувачем освіти своїх можливих найвищих результатів [2].

Сутність акмеологічних технологій полягає в інтегрованому і цілеспрямованому вивченні безпеки життєдіяльності. Здобувачі освіти під час занять виконують усні та письмові завдання, виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюють поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Теоретичні знання аксіом безпеки життєдіяльності, причин виникнення надзвичайних ситуацій, природні загрози та характер їх проявів і дії дозволяють моделювати і прогнозувати такі небезпечні природні явища як землетруси, зсуви, карстові та ерозійні процеси, ожеледиці, тумани, гради, урагани, смерчі, пожежі, а відтак формувати поведінку в екстремальних умовах.

Надання практичних навиків дозволить оволодіти методами оцінки надзвичайних ситуацій під час небезпечних природних явищ, подій техногенного походження, поширення інфекційних хвороб людей, тварин і рослин, застосування сучасних засобів ураження або терористичні прояви внаслідок чого можуть виникнути НС.

Використання акмеологічних технологій дозволяє освоїти здобувачам освіти основні теоретичні положення і практичні навички із безпеки життєдіяльності, формування професіоналізму майбутнього

фахівця, що надає можливість сформувати впевненість в собі, у своїй діяльності, своїх силах. Набуті знання надають можливість виключити виникнення паніки і песимістичних настроїв, боязні завтрашнього дня, підвищити їх працездатність, стресостійкість, більш повно реалізувати потенціал, як у особистій діяльності, так і колективній, що дозволяє зробити особистість та колектив більш сильнішими, протистояти військовим, техногенним, соціально-політичним та іншим небезпекам.

Список використаних джерел:

1. Дідик Н. М. Акмеологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Медобори. 2014. 106 с.
2. Ніколаєску І. О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору: навчально-методичний посібник. Черкаси: ОПОПП, 2012. 54 с.
3. Пальчевський С. С. Акмеологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2008. 398 с.
4. Фундаментальна акмеологія – наука XXI століття: монографія / редкол. В. О. Огнев'юк, В. М. Гладкова, Я. С. Фруктова. Київ : Інтерсервіс, 2019. 206 с.

Томашівський М. О.,
старший викладач
кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Томашівський О. З.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Штучний інтелект (ШІ) поступово стає одним із найважливіших інструментів, що сприяють трансформації сучасної юридичної діяльності. Його впровадження дозволяє значно оптимізувати робочі процеси, підвищуючи ефективність роботи юристів та забезпечуючи автоматизацію багатьох рутинних завдань. Завдяки цьому юристи отримують можливість зосередитися на складніших і стратегічних аспектах своєї діяльності. ШІ також забезпечує високу точність у прийнятті рішень, що особливо важливо у правовій сфері, де кожна помилка може мати значні наслідки.

Попри безперечні переваги, які надає впровадження ШІ, його використання супроводжується новими викликами. Ці виклики охоплюють широкий спектр питань, від технічних проблем і правового регулювання до етичних аспектів. Юристи, розробники технологій та законодавці мають активно співпрацювати, щоб забезпечити ефективне впровадження ШІ, мінімізувати ризики й уникнути негативних наслідків. Успішне вирішення цих питань стане ключовим чинником для подальшого розвитку правової системи у новітніх умовах цифровізації.

Перспективи застосування штучного інтелекту.

Штучний інтелект (ШІ) відкриває широкі перспективи для юридичної діяльності, значно полегшуючи виконання рутинних завдань і оптимізуючи робочі процеси.

Однією з ключових переваг є автоматизація рутинних завдань, які раніше вимагали значних витрат часу та зусиль. Системи, що працюють на основі ШІ, здатні швидко аналізувати великі обсяги текстів, включаючи договори, законодавчі акти та судові рішення. Наприклад, такі технології можуть бути використані для перевірки відповідності документів чинному законодавству, що мінімізує ймовірність людських помилок і прискорює процес перевірки. За підрахунками, використання ШІ дозволяє скоротити час на юридичний аналіз документів до 50 %, а також забезпечує точнішу ідентифікацію правових ризиків.

Ще одним важливим напрямом є прогнозування судових рішень. Завдяки аналізу попередніх справ і моделей поведінки суддів, ШІ може передбачати результати судових процесів із високою ймовірністю. Це дозволяє юристам краще оцінювати ризики, ефективніше розробляти стратегії захисту та уникати непотрібних витрат часу й ресурсів. Наприклад, компанія Lex Machina у США використовує спеціалізовані алгоритми для прогнозування результатів судових справ, аналізуючи поведінку суддів і адвокатів. Цей інструмент став невід'ємною частиною стратегічного планування у багатьох юридичних фірмах.

Чат-боти, які працюють на основі ШІ, забезпечують швидкий і зручний доступ до правової інформації для клієнтів. Вони можуть відповідати на стандартні запитання, пояснювати юридичні процедури та навіть допомагати створювати базові юридичні документи. Наприклад, чат-бот DoNotPay, створений Джошуа Браудером, спочатку розроблявся для оскарження штрафів за паркування. Згодом функціонал було розширено, і тепер додаток надає широкий спектр безкоштовних юридичних послуг у США та Великій Британії. DoNotPay позиціонується як перший «робот-юрист», доступний усім користувачам для вирішення дрібних юридичних питань.

ШІ також активно використовується у сфері комплаєнсу. Комплаєнс (система управління ризиками відповідності законодавству, стандартам та

внутрішнім правилам) є важливим елементом корпоративної безпеки. Завдяки використанню ШІ автоматизовані системи аналізу даних дозволяють швидше виявляти випадки шахрайства, порушення норм або конфлікти інтересів. Наприклад, алгоритми можуть проводити моніторинг транзакцій та діяльності компанії, ідентифікуючи підозрілі операції або порушення стандартів прозорості.

Автоматизація комплаєнсу значно підвищує ефективність роботи організацій, забезпечуючи дотримання законодавства та міжнародних стандартів. За оцінками, використання ШІ у цій сфері дозволяє знизити кількість фінансових втрат через шахрайство на 30-40 %, а також значно покращує прозорість процесів у компанії.

Таким чином, ШІ має величезний потенціал у сфері юриспруденції, сприяючи як спрощенню робочих процесів, так і вдосконаленню стратегічних підходів. Однак його впровадження вимагає розробки чітких регуляторних рамок, а також навчання юристів новим технологічним навичкам для ефективної роботи в умовах цифрової трансформації.

Виклики використання штучного інтелекту.

Попри численні переваги, використання штучного інтелекту (ШІ) у юридичній сфері супроводжується низкою викликів, які потребують ретельного аналізу та вирішення.

Одним із ключових викликів є забезпечення конфіденційності даних. Юридична інформація, зокрема договори, особисті дані клієнтів або деталі судових справ, часто є надзвичайно чутливою. Використання алгоритмів ШІ для аналізу таких даних потребує впровадження найвищих стандартів безпеки. У разі порушення конфіденційності наслідки можуть бути катастрофічними: репутаційні втрати, фінансові санкції або судові позови. Наприклад, витік конфіденційної інформації в одній із великих юридичних фірм США спричинив багатомільйонні штрафи, а клієнти масово розірвали контракти.

Ще однією проблемою є упередженість алгоритмів. ШІ навчається на основі існуючих даних, і якщо ці дані містять упередження, система може відтворювати їх. Наприклад, у США були випадки, коли системи прогнозування злочинності демонстрували расову упередженість, внаслідок чого представники певних етнічних груп отримували вищі оцінки ризику повторної злочинності, ніж інші. Це викликало гостру критику та змусило переглядати використання таких технологій. Для подолання цієї проблеми необхідно проводити незалежні аудити алгоритмів і забезпечувати їхню об'єктивність.

Юридична відповідальність за помилки, допущені ШІ, також є важливим і досі невирішеним питанням. Якщо автоматизована система надає неточну рекомендацію або помилковий висновок, хто повинен нести відповідальність: розробник програмного забезпечення, компанія, яка його впровадила, чи юрист, який використав цю інформацію? Ця невизначеність створює додаткові ризики для всіх учасників процесу. Наприклад, у випадку помилкового аналізу контракту, який призвів до фінансових втрат, важливо визначити, хто саме компенсуватиме збитки: постачальник ШІ чи кінцевий користувач.

Крім того, відсутність чіткої регуляторної бази щодо використання ШІ у правовій сфері створює правовий вакуум. У багатьох країнах законодавство не враховує специфіку застосування штучного інтелекту, що може призводити до зловживань або неналежного використання технологій. Наприклад, в Україні питання юридичної відповідальності за дії ШІ залишається нерегульованим, а в США судова практика лише починає формуватися. Це уповільнює процес інтеграції інноваційних технологій у юридичну діяльність.

До того ж виникають етичні виклики, пов'язані з використанням ШІ у правовій сфері. Алгоритми повинні відповідати стандартам прозорості та справедливості, щоб уникнути дискримінації чи упереджених рішень. Наприклад, система, яка розподіляє судові справи, може віддавати перевагу

певним категоріям суддів, якщо алгоритм навчено на історичних даних із упередженнями.

Щоб подолати ці виклики, необхідно розробити чіткі правила та регуляторні механізми для використання ШІ у правовій сфері, які враховуватимуть особливості роботи з технологіями та забезпечуватимуть баланс між їхніми перевагами й ризиками. Розробка міжнародних стандартів і залучення фахівців до адаптації законодавства до нових умов є ключовими кроками для інтеграції ШІ у правову систему.

Рекомендації для ефективного впровадження ШІ в юридичну діяльність.

Щоб використання штучного інтелекту (ШІ) у правовій сфері було максимально ефективним, безпечним і етичним, важливо дотримуватися низки рекомендацій, які охоплюють питання конфіденційності, регулювання, навчання та етики.

1. Розробка чітких стандартів конфіденційності

Юридичні компанії мають впроваджувати заходи для забезпечення високого рівня захисту конфіденційної інформації клієнтів. Це включає застосування технологій шифрування, регулярного тестування безпеки систем та встановлення обмеженого доступу до даних. Використання алгоритмів ШІ без належного захисту може призвести до витоку інформації або несанкціонованого доступу, що є неприйнятним у правовій сфері. Наприклад, використання багатофакторної автентифікації та моніторингу доступу дозволяє зменшити ризики витоку даних.

2. Проведення незалежних аудитів алгоритмів

Регулярні аудити систем ШІ допоможуть виявляти та усувати можливі упередження в їх роботі. Це особливо важливо для забезпечення об'єктивності та справедливості результатів, які надає ШІ. Наприклад, аналіз алгоритмів, що використовуються для прогнозування судових рішень, дозволить виключити дискримінацію або неточності, які можуть

виникати через неправильні навчальні дані. Така практика вже застосовується в провідних юридичних фірмах США та ЄС.

3. Навчання юристів роботі з технологіями

Юристи повинні мати необхідні знання для роботи з інструментами ШІ. Це включає розуміння принципів функціонування алгоритмів, навички аналізу даних, отриманих за допомогою ШІ, та інтеграцію технологій у свою практичну діяльність. Наприклад, юридичні школи можуть запроваджувати спеціалізовані курси, які навчають майбутніх адвокатів працювати з інструментами автоматизації та аналітики.

4. Розробка законодавства

Необхідно створити комплексну нормативно-правову базу для регулювання використання ШІ у правовій сфері. Це законодавство має враховувати специфіку технологій ШІ, включаючи питання авторства, відповідальності за помилки та етичних стандартів використання. Наприклад, у країнах ЄС активно розробляються регуляторні акти, спрямовані на адаптацію правової системи до нових технологій, зокрема до штучного інтелекту.

5. Забезпечення етичного використання ШІ

Використання технологій ШІ має базуватися на етичних принципах, таких як справедливість, прозорість і відповідальність. Наприклад, алгоритми, які прогнозують судові рішення або оцінюють ризики, повинні бути прозорими й зрозумілими, щоб користувачі могли зрозуміти логіку їхніх рішень. Уникнення упередженості, забезпечення рівних прав усіх учасників судових процесів і дотримання моральних стандартів є важливими умовами для довіри до технологій ШІ.

Ці рекомендації є лише базисом для ефективного впровадження ШІ в юридичну діяльність. Реалізація цих кроків забезпечить безпеку даних, об'єктивність рішень, підвищення рівня підготовки фахівців і створення правового середовища, що сприятиме інноваціям у правовій сфері.

Висновок. Штучний інтелект відкриває нові горизонти для розвитку юридичної практики, виробляючи її ефективнішою, швидкою та

доступнішою. Водночас, для досягнення повного потенціалу ШІ важливі проблемні виклики, пов'язані з конфіденційністю, упередженістю алгоритмів та законодавчою неврегульованістю. Комплексний підхід, що розробляє стандарти, включає навчання фахівців та етичне впровадження технологій, дозволить успішно інтегрувати ШІ в правову сферу. Це не лише підвищить якість юридичних послуг, але й зробить правосуддя більш доступним для широкого загалу.

Список використаних джерел:

1. Компанія Lex Machina: аналітика судових рішень. URL : <https://lexmachina.com>.
2. DoNotPay: автоматизація юридичних послуг. URL :<https://donotpay.com>.
3. Македон О. А. Етичні та юридичні аспекти використання штучного інтелекту у юридичній практиці *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 1. 2024. С. 200-204.
4. Тимошенко Є. А. Правова природа штучного інтелекту: перспективи і проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 424-425.
5. [Бисага Ю. М.](#), [Белов Д. М.](#), [Заборовський В. В.](#) Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Вип. 76: ч. 2. С. 299-304.
6. Кривицький Ю. В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. . 2021. № 2 (119). С. 90-101.
7. Кравчук С. М., Боровікова В. С. Юрист майбутнього – в співпраці з штучним інтелектом. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE : International scientific e-journal*. 2019. № 4 (Decemder).

Нестеренко А. С.,

д.ю.н., доц., професор кафедри права

Моделі організації сучасної фінансової системи

Фінансова система і фінанси використовуються як індикатор національної економіки, зростання добробуту, обмеження негативних моментів в економічному зростанні. Чим розвиненіші ринкові відносини, тим складніші і різноманітніші зв'язки в державі, тим складніша і фінансова система [1, с. 8]. Забезпечення ефективної та стійкої фінансової системи України дійсно важливо з кількох причин. По-перше, підтримується стабільність економіки, заохочення інвестиції та зростання бізнесу. По-друге, стабільна фінансова система забезпечує ефективну роботу банківської системи, зменшує ймовірність фінансових криз і є ключовим позитивним фактором для економічного соціального розвитку держави. Ефективна та стійка фінансова система є важливою умовою для забезпечення фінансової безпеки та захисту інтересів держави, бізнесу та громадян. [2, с. 183].

Так, питання організації сучасної фінансової системи для України представляє виняткову актуальність через безліч факторів, що визначають розвиток країни в поточних умовах. Основні аспекти, що наголошують на важливості цієї теми, можна виділити наступним чином: 1. Економічна нестабільність та зовнішні виклики. Україна стикається із серйозними викликами, такими як війна, економічний спад, інфляція, зростання державного боргу та нестабільність курсу національної валюти. Ці умови вимагають розробки стійкої моделі фінансової системи, яка зможе мінімізувати вплив зовнішніх факторів та підтримувати економічну стабільність. 2. Необхідність залучення інвестицій. В умовах обмеженого внутрішнього капіталу Україна потребує залучення іноземних інвестицій. Для цього потрібна надійна, прозора та конкурентоспроможна фінансова система, яка сприятиме

довірі іноземних та місцевих інвесторів. 3. Реформування банківського сектора. Український банківський сектор відбувається через масштабні реформи. Поліпшення корпоративного управління, підвищення рівня прозорості та боротьба з корупцією є ключовими завданнями для зміцнення фінансової системи. Ефективна модель організації дозволить знизити ризики банківської кризи та підвищити доступність фінансових послуг. 4. Інтеграція у світову економіку та співробітництво з міжнародними організаціями. Україна активно співпрацює з МВФ, Світовим банком та іншими міжнародними партнерами. Для успішної інтеграції у глобальну економічну систему країні необхідна модель, що відповідає міжнародним стандартам, включаючи реформи податкової системи, управління бюджетом та боротьби з відмиванням грошей. 5. Розвиток цифрових технологій. Сучасна фінансова система немислима без застосування цифрових технологій. Розвиток таких напрямів, як електронні платежі, цифрова валюта (CBDC), технології блокчейну, дозволяє підвищити ефективність та прозорість фінансових операцій. Для України це також можливість адаптуватися до нових трендів та знизити рівень тіньової економіки. 6. Соціальна роль фінансової системи. Фінансова система відіграє ключову роль у забезпеченні соціальних виплат, доступного кредитування для малого та середнього бізнесу, а також у підтримці соціальної стабільності. В умовах економічної кризи особливо важливо створити таку модель, яка підтримуватиме соціально вразливі групи населення. 7. Глобальні виклики та сталий розвиток. Екологічні проблеми та перехід до “зеленої” економіки вимагають трансформації фінансової системи у бік сталого розвитку. Для України це означає необхідність інтеграції ESG-принципів (екологічні, соціальні та управлінські фактори) у її фінансову архітектуру. Саме всі ці проблеми потребують вирішення найближчим часом.

При обґрунтуванні тих чи інших пропозицій реформування фінансової системи України обов'язково враховувався досвід зарубіжних країн, зокрема країн Європейського Союзу, до якого Україна планує вступити в перспективі, а також інших розвинутих країн.

Фінансову структуру можна визначити як модель організації фінансової системи, яка відбиває її таксономію-функціональне співвідношення та структурне підпорядкування елементів фінансової системи – сфер, інститутів, ринків, фінансових технологій, контрактних зобов'язань (фінансових інструментів) і формальних (правових) і неформальних правил, що задають механізм її функціонування. Концепція фінансової структури, або архітектури фінансової системи, передбачає, що фінансові структури різних країн відрізняються між собою і змінюються в процесі економічного розвитку кожної окремої країни.

Ні теорія, ні практика не дають однозначної відповіді на питання щодо оптимальної структури фінансової системи. Кожна з моделей її організації має відносні переваги і недоліки, своїх прихильників і критиків. У межах загальної аргументації на користь «банківської» чи «ринкової» фінансових систем, по-перше, акцентується увага на проблемах, що пов'язані з функціонуванням альтернативної моделі фінансової архітектури, а по-друге, визначаються порівняльні переваги даної моделі. Слід звернути увагу, що у науковій літературі не існує загальноприйнятого чіткого визначення «банківської» і «ринкової» фінансових систем, а теоретичні моделі фінансової структури недостатньо точні в плані відповідності їх безпосередній практиці навіть тих країн, досвід яких покладений в основу моделей. Одна з причин цього - різноманітність історичного досвіду розвитку фінансових систем і моделей розвитку корпоративного фінансування.

Реальність сьогодення така, що фінансова сфера більшості країн розвиненого світу давно стала єдиною «змішаною», незважаючи на

збереження державної суверенності, наявність кордонів і національних валют. Слід зазначити, що Україна лише зараз дійшла до того стану, який пережив розвинений світ наприкінці XIX - початку XX століття, коли відбулося фактичне злиття банківського і промислового капіталів у фінансовий. Таким чином, на наш погляд сьогодні розумніше було би використовувати «змішану» модель фінансової системи, яка могла б задовольняти інтереси і публічної, і приватної сфери суспільства та сприяти розвитку економіки держави у цілому.

Вибір моделі фінансових відносин залежить від багатьох чинників. Це, по-перше, рівень розвитку суспільства; по-друге, характер та масштаби діяльності держави, її втручання в економіку; по-третє, тип здійснюваної нею соціальної політики; по-четверте, характер міжнародної діяльності та воєнної доктрини; по-п'яте, це й історичні традиції народу, рівень розвитку культури тощо. Основний критерій вибору – вплив на суспільство через установаження стимулів до праці й ефективного господарювання та забезпечення надійної системи соціальних гарантій.

Висновки. Відсутність однозначних переваг жодного з розглянутих типів фінансової структури свідчить також, що на практиці вони мають доповнювати одне одного (використання «змішаної» моделі фінансової системи), а не заміняти. Основне призначення фінансової системи – надавати фінансові послуги, а саме: - оцінка потенційних інвестиційних можливостей; - встановлення корпоративного контролю; - полегшення управління ризиком; - збільшення ліквідності; - полегшення мобілізації заощаджень; - забезпечення фінансовими ресурсами. Фактично це означає, що цільовим орієнтиром для країн з ринками, що формуються, є створення диверсифікованої фінансової системи, де різні типи фінансових посередників і ринків можуть конкурувати між собою. Такого роду диверсифікація надає можливість використовувати порівняльні переваги обох типів фінансової структури і

в довгостроковій перспективі дозволить створити конкурентоспроможну фінансову систему. Швидкий розвиток цифрових платіжних систем, криптовалют та цифрових валют центральних банків (CBDC) ввів нові елементи у фінансові структури, що потребує їх адаптації до умов цифрової економіки, вирішувати питання кібербезпеки, регуляторного нагляду та транскордонного руху цифрового капіталу.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук А. Т. Фінансове право України. Стан та перспективи розвитку. Київ : Парламентське вид-во, 2007. 488 с.
2. Руденко Є. Ю. Фінансова система України: структура та сутність. *БІЗНЕС-ІНФОРМ*. № 4. 2024. С. 178-186.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Дикий Н. В., Худий Р. М. Актуальні питання множинного громадянства.....	3
Гринишин М. З. Роль адвоката в захисті господарських прав та інтересів.....	6
Гаврилюк В. Р. Захист прав людини у господарському процесі.....	13
Пришляк Г. Я., Бобиляк О. Р., Козак Д. В. Методологічний аспект виникнення екологічних прав у сучасному державотворенні.....	20
Пришляк М. Принципи соціально-екологічного вчення католицизму.....	25
Павлик А. В., Паньківський В. А., Хадай М. М. Правова гарантія особистих прав і свобод людини і громадянина та місце цензури в демократичному суспільстві.....	30
Костецька С. М., Кондратюк Е. Л. Право на приватність в період війни.....	34

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Керасюк М. М. Сучасна українська церква під час війни.....	37
Маліцький В. К., Компанович М. С. Використання акмеологічних технологій при викладанні дисципліни «безпека життєдіяльності».....	41
Томашівський М. О., Томашівський О. З. Використання штучного інтелекту в юридичній практиці: перспективи та виклики.....	44
Нестеренко А. С. Моделі організації сучасної фінансової системи.....	51

Львівський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» є відокремленим структурним підрозділом Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Рівень якісного науково-педагогічного складу, постійний розвиток навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічна база закріпили за Інститутом провідне місце серед вищих навчальних закладів Львівщини.

У тематиці наукових досліджень Інституту особливе місце посідає пошук нових знань у розв'язанні проблем побудови систем управління людськими ресурсами на різних рівнях.

Сучасний розвиток Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» зорієнтований на підготовку не тільки професійних, а й насамперед всебічно розвинених, мобільних фахівців, здатних працювати в умовах постійних змін. Важливе значення тут має залучення студентів до спільних з викладачами наукових досліджень. Їх результати подаються та обговорюються на науково-практичних конференціях.

Випускники Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» отримують диплом державного зразка відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня та диплом, оформлений згідно міжнародних норм, що дає можливість продовжувати навчання та працювати за кордоном.

Львівський інститут

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29

тел. (0322) 24-91-23, 94-00-81, тел./факс (0322) 94-00-81

web-site: li-maup.edu.lviv.ua

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Недоліки та перспективи вдосконалення
законодавства України**

**Науково-практичний семінар присвячений
Міжнародному дню прав людини
(м. Львів, 10 грудня 2024 р.)**

Матеріали видруковані в авторській редакції

Голова організаційного комітету
В. Г. Яворська

Упорядники: *В. Г. Яворська, Т. О. Попович*

Підписано до друку 20.12.2024 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Тираж 100 прим. Зам. 32

Надруковано у Львівському інституті
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29
www.li-maup.edu.lviv.ua